

Jasiński, Janusz

"Prasa polska w latach 1864-1918" [cz. 2], Warszawa 1976 : [recenzja]

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 4, 581

1976

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Prasa polska w latach 1864—1918, Warszawa 1976, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, ss. 360.

W kilka zaledwie miesięcy po wydaniu pierwszej części ukazała się część druga, obejmująca dzieje prasy polskiej w latach 1864—1918. Redaktor Jerzy Łojek przyznaje, iż nie udało mu się uzgodnić z autorami jednolitej „koncepcji naukowej i pisarskiej”, stąd w poszczególnych opracowaniach istnieją poważne różnice w podejściu do wielu zagadnień związanych z dziejami prasy. Jak już wskazywałem uprzednio odnośnie do części pierwszej¹, także tutaj zwraca uwagę niekonsekwentne ujęcie gazet obcych w Polsce. Na przykład Zenon Kmiecik wyodrębnia dwa podrodziny omawiające prasę rosyjską i żydowską w zaborze rosyjskim, podobnie postępuje Jerzy Myśliński, pisząc o prasie galicyjskiej. Natomiast ani Witold Jakóbczyk w rozdziale *Prasa w Wielkopolsce (1859—1918)*, ani Tadeusz Cieślak, *Prasa w zaborze pruskim (Śląsk, Pomorze, Warmia, Mazury) w latach 1871—1918* nie uwzględniają prasy niemieckiej, która wszak miała olbrzymi wpływ na kształtowanie stosunków politycznych i kulturalnych w tych dzielnicach. Niekonsekwentnie została również omówiona tak ważna sprawa, jak nakłady pism.

Lata 1871—1918 charakteryzują się niebywałym wzrostem gazet. Według *Indeksu* omówiono, lub przynajmniej wspomniano, 1250 tytułów czasopism ukazujących się w Polsce i na emigracji. Gdy podzielimy to przez 291 stron druku, które przeznaczono dla prasy polskiej tego okresu, okaże się, że przeciętnie jednemu tytułowi poświęcono zaledwie 9,5 wiersza. W tej sytuacji trudno traktować *Prasę polską w latach 1864—1918* jako podręcznik do jej historii, natomiast dzięki swoim indeksom książka ta bliższa jest raczej encyklopedii prasy, ewentualnie bibliografii adnotowanej.

Z konieczności Tadeusz Cieślak poświęcił prasie Warmii i Mazur jedynie dwie i pół strony druku. Brakuje tu podania nakładu pism (z wyjątkiem szczycieńskiego „Mazura”). W tym zwięzłym i treściwym artykule zakradło się jednak kilka pomyłek. W momencie wybuchu I wojny światowej mąż Joanny Pieniężnej już nie żył, a na front zostali powołani Seweryn Pieniężny, syn Joanny, i Władysław Pieniężny, jej szwagier. Pieniężnej w czasie wojny pomagał przy redagowaniu „Gazety Olsztyńskiej” Stanisław Nowakowski. Pierwszy numer „Gazety Olsztyńskiej” ukazał się 16, a nie 1 kwietnia 1886. Nie mogę się zgodzić ze zdaniem, iż Wojciech Kętrzyński „współpracował z Gierszem przy redagowaniu „Gazety Leckiej””. Wprawdzie można mówić o pewnych wpływach Kętrzyńskiego na Giersza, ale do współpracy przy redagowaniu pisma droga była jeszcze daleka. Sprostujemy także kilka błędów z *Indeksu tytułów czasopism*. Istniały dwa pisma pod nazwą „Pruski Przyjaciel Ludu”. Jedno ukazywało się w latach 1863—1874, drugie w latach 1900—1922. Natomiast z *Indeksu* wynika, że była to jedna gazeta, która wychodziła niemal cały czas (zaledwie z małą przerwą w latach 1874—1877). „Warmiak” ukazywał się do roku 1905, a nie 1904, wreszcie „Gazeta Lecka” wychodziła do roku 1892, ale z przerwą w latach 1890—1891.

Janusz Jasiński

¹ Por. moją recenzję, *Komunikaty Mazursko-Warmińskie*, 1976, nr 3.